

ה"פ 1990/95

בבית המשפט המחוזי

בתל - אביב - יפו

בפני כב' השופט ד"ר ג. קלינג

המבקשת: פרנס נורדנברג בע"מ

ע"י עו"ד נ' מרקמן

- נ ג ד -

המשיב: יוסף בן ארי

ע"י עו"ד ש' בנג'ו

פ ס ק - ד י 1

1. למבקשת הסכם שלפיו היא מנהלת עסקי תיווך בנכסי דלא ניידים במסגרת רשת "אנגלו-סכסון".

ביום 23.3.94 נחתם בין המבקשת למשיב "חוזה סוכנות קבלני למתן שירותי תיווך בנדלן". על פי החוזה הוסכם שהמשיב ייתן למבקשת שירותי תיווך בתחום איזור השיפוט של רחובות ונס ציונה, כאשר תחום זה כונה בחוזה "איזור התיווך".

בסעיף 20 לחוזה נאמר:

"20. בכל מקרה של סיום החוזה ו/או ביטולו ו/או הבאתו לידי גמר על ידי מי מהצדדים מתחייב הסוכן כדקלמן:

בבית משפט המחוזי בתל אביב יפו

ה"פ 1990/95

א. כי במשך 12 חודשים מתאריך סיום החוזה, לא יעסוק באזור התיווך, בעסקי תיווך בנדל"ן מכל סוג שהוא, בין בעצמו ובין באמצעות אחרים, בין במישרים ובין בעקיפין, בין בתמורה ובין שלא בתמורה.

ב. כי במשך 12 חודשים מתאריך סיום החוזה, לא יפעל ולא יתקשר עם לקוחות של משרד התיווך ו/או לקוחות של משרדי תיווך אחרים איתם יצר קשרים עסקיים במהלך מתן שירותיו למשרד התיווך וכחלק ממתן שירותיו למשרד התיווך, בכל דרך שהיא, בין במישרין ובין בעקיפין, בין בתמורה ובין שלא בתמורה, וזאת בכל חלקי הארץ".

ביום 20.9.95 הודיע המשיב למבקשת על הבאת החוזה לסיומו. בסמוך למועד זה פתח המשיב משרד לתיווך בנכסי דלא נידי. משרדו החדש של המשיב נמצא בקרבת מקום למשרדה של המבקשת.

2. המבקשת עתרה לבית המשפט בבקשה ליתן צו המכוון נגד המשיב והתמורה לו שלא לעסוק בתיווך בנדל"ן באזור השיפוט של רחובות ושל נס ציונה.

המשיב אינו כופר בנטען בתובענה, אלא שלטעמו אין לאכוף את האמור בסעיף 20 לחוזה באשר הוא נוגד לחוק יסוד: חופש העיסוק ומהווה הסדר כובל כמשמעו בחוק ההגבלים העסקיים התשמ"ח-1988.

3. ההגבלות שנקבעו בסעיף 20 לחוזה היו תקפות קודם לחקיקתם של שני החוקים שנזכרו, בהיותן סבירות, הן מבחינת התיחום הגיאוגרפי והן מבחינת משך ההגבלה. מדובר באיסור לעסוק בתיווך בשני ישובים בלבד: רחובות ונס ציונה, ולמשך שנה אחת בלבד.

בבית משפט המחוזי בתל אביב יפו

ה"פ 1990/95

בע"א 238/73 ישראל שרעבי נ' נסים חמצני, פ"ד כ"ח(1) 85 אמר כבוד

השופט צ' ברנזון, בדונו בתקפה של הגבלה על חופש העיסוק (ע' 88):

"... בכל הקשור בשאלה זו הולכת הפסיקה המקומית בעקבות הפסיקה האנגלית... ההלכה האנגלית קובעת שכל הגבלה על חופש העיסוק היא בלתי-סבירה, אלא אם היא לטובת שני הצדדים לחוזה ולטובת הציבור גם יחד".

בהמשך פסק הדין אמר כבוד השופט ברנזון שאיסור לנהל עסקי מסעדה באזור פתח תקוה אינו החב עד כדי פסילתו, באשר עמדו לרשותו של המתקשר יתר אזורי הארץ שבהם יכול היה לעסוק לפרנסתו. בענייננו דומה הדבר, שכן התחייבותו של המשיב שלא לעסוק בתיווך הוגבלה לרחובות ולנס ציונה בלבד.

עוד נאמר שם שיש חשיבות גם למשך ההגבלה, אלא שיש ונסיבות תצדקנה הגבלה שלא תוחמה בזמן. בענייננו נקצב פרק זמן להגבלה, ואין ספק שהוא סביר.

איני רואה צורך לעסוק בספרות ובפסיקה נוספת שהביאו בעלי הדין לענין זה, באשר הדברים משקפים הלכה המקובלת על הכל. לכן גם ריכז בא כח המשיב את טיעונו בחקיקה, שלטענתו, הביאה לשינוי הדין.

4. בסעיף 3 לחוק יסוד: חופש העיסוק נאמר:

"3. כל אזרח או תושב של המדינה זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד".

טוען בא כחו המלומד של המשיב, כי כחה של הוראה זו מבטל את ההלכה האמורה בדבר תקפן של הוראות סבירות להגבלת עיסוק.

ה"פ 1990/95

על כך אמר פרופ' א' ברק, בספרו פרשנות במשפט, כרך שלישי, ע' 584:

"כזכות חוקתית, חופש העיסוק מכוון בראש ובראשונה כלפי רשויות השלטון. שאלה חשובה היא, אם זכות חוקתית זו מכוונת גם כלפי פרטים אחרים. בהנחה שהתשובה על כך חיובית, מתעוררת שאלת היחס בין חופש העיסוק לבין האוטונומיה של הרצון הפרטי (שעל פי אותה הנחה, אף היא מכוונת כלפי פרטים אחרים). לעתים קיימת תחרות "משלימה" (או "אידיאלית") בין שתי זכויות אלה; למשל: כאשר אדם משתמש באוטונומיה של הרצון הפרטי כדי להבטיח את חופש העיסוק שלו. לעתים מתרחשת תחרות "נוגדת" (או "סותרת") בין שתי החירויות; דבר זה יקרה מקום שחאדם מגביל בחוזה את חופש העיסוק שלו. מה תוצאתו של ניגוד זה? התשובה היא כי ניגוד זה מחייב איזון פנימי. במסגרתו, יהא על בית המשפט לעמת את חופש העיסוק של פלוני עם האוטונומיה של הרצון הפרטי של אלמוני, ולקבוע את נקודת האיזון שביניהם. איזון זה מתרחש בתחומי המשפט הפרטי. המטאפורה המקובלת היא כי חוזה המטיל מגבלות בלתי סבירות על חופש העיסוק נוגד את תקנת הציבור. בהקשר זה - כמו גם בהקשרים אחרים - "סבירות" משמעותה איזון ראוי בין חופש העיסוק לבין האוטונומיה של הרצון הפרטי".

העולה מכאן, שלדעת פרופ' ברק, אפילו משליך חוק היסוד גם על המשפט הפרטי, לענייננו אין בו כדי לשנות מן ההלכה, כפי שהובאה, באשר ההגבלות עומדות במבחן הסבירות, אין הן מנוגדות לחוק יסוד: חופש העיסוק.

בבית משפט המחוזי בתל אביב יפו

ה"פ 1990/95

5. עוד טוען ב"כ המשיב כי סעיף 20 הינו בבחינת הסדר כובל, כמשמעות בחוק ההגבלים העסקיים.

בסעיף 2 לחוק נאמר:

"2. (א) הסדר כובל הוא הסדר הנעשה בין בני אדם המנהלים עסקים, לפיו אחד הצדדים לפחות מגביל עצמו באופן העלול למנוע או להפחית את התחרות בעסקים בינו לבין הצדדים האחרים להסדר, או חלק מהם, או בינו לבין אדם שאינו צד להסדר.

(ב) מבלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) יראו כהסדר כובל הסדר שבו הכבילה נוגעת לאחד העניינים הבאים:

(1) ...

(2) ...

(3) חלוקת השוק, כולו או חלקו, לפי מקום העיסוק או..."

ההגבלה שבסעיף 20 לחוקה נופלת בגדרו של סעיף 2(ב)(3) לחוק ההגבלים העסקיים, באשר היא מביאה לחלוקת השוק, לפי מקום העיסוק.

ב"כ המבקשת פנה לממונה על ההגבלים העסקיים וביקש לקבל פטור מאישור בית הדין להגבלים עסקיים, על פי סעיף 14 לחוק. הממונה השיב, במכתבו מ-11.12.95, כי החוק לא נועד לחול על עניינים של מה בכך, ועל כן לא מצא מקום לדון בבקשה למתן פטור. לכן כל שיש בפני בית המשפט זו הימנעותו של הממונה מדון בבקשה לפטור. עם כל הכבוד לממונה אין בדבריו כדי לסייע לבית המשפט כבואו להחליט אם בפניו הסדר כובל.

בבית משפט המחוזי בתל אביב יפו

ה"פ 1990/95

אעיר שקביעתו של הממונה לא היתה בהתאם לסעיף 43 לחוק. על פי סעיף 43(ב) קביעה על פי אותו סעיף תהא ראייה לכאורה לנקבע בה בכל הליך משפטי.

6. טוען ב"כ המבקשת כי אין בסעיף 20 לחוקה משום פגיעה בתחרות, וכי תכליתו של החוק היא מניעת פגיעה בתחרות.

עיון בסעיף 2 לחוק מלמד, שבסעיף קטן (א) מדובר בהסדר שעלול למנוע או להפחית את התחרות בעסקים. אלא שדרישה זו אינה קיימת לגבי המקרים המנויים בסעיף קטן (ב). לגביהם קיימת חזקה שיראו אותם כהסדר כובל, ללא צורך לבחון אם יש בהם פגיעה בתחרות.

7. עוד טוען ב"כ המבקשת שעניינו נופל לגדר סעיף קטן 3(8) לחוק שזו לשונו:

"3. על אף האמור בסעיף 2, לא ייחשבו כהסדרים כובלים ההסדרים הבאים:

(8) התחייבות של מוכר עסק, בשלמותו, כלפי רוכש העסק שלא לעסוק באותו סוג עסק, כשהתחייבות אינה בניגוד לנוהגים סבירים ומקובלים".

איני סבור שהוראה זו עשויה להיות לעזר בענייננו, באשר אין מדובר כאן במכירת עסק.

הנני מוכן לקבל את הגיון טיעונו של ב"כ המבקשת כי לאור הוראות שונות שבסעיף 3, ראוי היה שאף המקרה שבפנינו יימנה עליהן. אלא שמדובר בחריג שעל המחוקק לקבעו, והוא לא עשה כן.

בבית משפט המחוזי בתל אביב יפו

ה"פ 1990/95

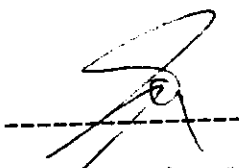
8. מכאן, שאין מנוס מקבוע שסעיף 20 לחוזה שבין בעלי הדין, הינו הסדר כובל כמשמעו בחוק ההגבלים העסקיים תשמ"ח-1988, ולכן אין ליתן לו תוקף.

9. בטיעונו העלה ב"כ המבקשת את הטענה שסעיף 20 נועד למנוע מהמשיב עשיית שימוש במידע שהגיע אליו בתקופת ההסכם עם המבקשת. לשם הסרת ספק, ייאמר שאין בתוצאה שאליה הגעתי כדי להכשיר שימוש בידע כזה. מכיוון שלא התבקש סעד לעניין השימוש בידע, איני רואה צורך להכריע בטענות אם הגיע למשיב ידע כלשהו שראוי להגנה, ואם עשה בעסקו שימוש באותו ידע.

10. לבסוף, הנני מביע צערי על כך, שעקב תקלה ניתן פסק הדין בעניין זה זמן ניכר לאחר המועד שבו ראוי היה כי יינתן.

לפיכך הנני דוחה את התובענה ומחייב את המבקשת לשלם למשיב את הוצאותיה של תובענה זו בסך של 4,000 ש"ח בתוספת מע"מ.

ניתן היום 24 באוקטובר 1996 במעמד הגנת המשיב המבקשת

ד"ר ג. קלינג, שופט

